

OSMANLI TARİHİ I (1299-1774)

Siyasi Tarih ~ Kültür ve Medeniyet

Editör

Selim Hilmi ÖZKAN

Bölüm Yazarları

Abdülkadir ÖZCAN • Efkan UZUN • Ensar KÖSE • Ersin KIRCA
Gazi ÖZDEMİR • Gürkan CEVGER • Mehmet İNBAŞI • Murat ALANOĞLU
Selim Hilmi ÖZKAN • Uğur KURTARAN • Ümit KILIÇ • Yaşar BAŞ

Bölümler ve Yazarları

Editör: *Selim Hilmi ÖZKAN*

BİRİNCİ KISIM

KURULUŞTAN KÜÇÜK KAYNARCAYA OSMANLI SİYASİ TARİHİ (1299-1774)

- Bölüm 1:** Giriş Yerine: Osmanlı Kuruluş Meselesi ve Osmanlı Kimliği
Prof. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN, Yıldız Teknik Üniversitesi
- Bölüm 2:** Osmanlı Devleti Kuruluş Dönemi: Beylikten Devlete (1299-1453)
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI, Erciyes Üniversitesi
- Bölüm 3:** Devletleşme Süreci: Fatih Dönemi (1453-1481)
Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN,
Fatih Sultam Mehmed Vakıf Üniversitesi
- Bölüm 4:** Zirveye Doğru: Bayezid-II ve Yavuz Dönemi (1481-1520)
Dr. Öğretim Üyesi Gazi ÖZDEMİR, Bayburt Üniversitesi
- Bölüm 5:** Fırat'tan Tuna'ya Cihan Hâkimiyeti: Kanuni Dönemi ve Zitvatoruk'a Kadar Osmanlı Devleti (1520-1606)
Dr. Öğretim Üyesi Gürkan CEVGER, Amasya Üniversitesi
- Bölüm 6:** Zirveden İniş ve Klasik Düzeni Devam Ettirme Çabaları (1606-1699)
Doç. Dr. Ensar KÖSE, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
- Bölüm 7:** Avrupa'da ve Balkanlar'da Tutunma Çabaları: Neo Klasik Dönem (1699-1774)
Doç. Dr. Uğur KURTARAN,
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

İKİNCİ KISIM

OSMANLI KÜLTÜR ve MEDENİYETİ

- Bölüm 1: Klasik Dönem Osmanlı Devlet Anlayışı:
Merkez Teşkilatı**
Dr. Öğretim Üyesi Murat ALANOĞLU,
Muş Alparslan Üniversitesi
- Bölüm 2: Osmanlı Toplum Yapısı**
Doç. Dr. Yaşar BAŞ, Bingöl Üniversitesi
- Bölüm 3: Osmanlı Devletinde Arazi, Tahrir ve Tımar Sistemi**
Prof. Dr. Ümit KILIÇ, Atatürk Üniversitesi
- Bölüm 4: Osmanlı Maliyesi Vergi Sistemi ve Ekonomik Düzen**
Prof. Dr. Ümit KILIÇ, Atatürk Üniversitesi
- Bölüm 5: Osmanlı Askeri Teşkilatı ve Donanma**
Dr. Öğretim Üyesi Ersin KIRCA, Kocaeli Üniversitesi
- Bölüm 6: Osmanlı İlmîye (Eğitim Sistemi) &
Adliye Teşkilatı ve Vakıf Müessesesi**
Doç. Dr. Efkan UZUN, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İçindekiler

ÖNSÖZ	XVII
-------------	------

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI KURULUŞ MESELESİ VE OSMANLI KİMLİĞİ.....	3
Giriş	3
Osmanlı Beyliği Hakkında OrtayaAtılan Kuruluş Nazariyeleri.....	4
Osman Gazinin Ataları veOsmanlı Beyliğini Ortaya Çıkaran Amiller	6
Beyliğin Tarih Sahnesine Çıkışı ve Osmanlı Kimliği	10
Sonuç ve Genel Değerlendirme	13

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ KURULUŞ DÖNEMİ:

BEYLİKTEN DEVLETE (1299-1451).....	14
Beyliğin Kuruluşu ve Bağımsızlık Meselesi	14
Osman Bey (1258-1324).....	15
Osman Gazi'nin Faaliyetleri	16
Bapheus / Koyunhisar ve Dinboz Savaşları (1302).....	17
Orhan Bey (1324-1362).....	20
Bursa'nın Fethi (6 Nisan 1326).....	20
İznik'in Fethi (2 Mart 1331)	21
İzmit'in Fethi (1337)	22
Karasioğulları Beyliği Topraklarının İlhaki.....	23
Rumeli'ye Geçiş ve İskân	24
Edirne'nin Fethi (1361).....	29
Sultan I. Murad (1362-1389).....	30
Fetihler.....	32
Karaman Seferi	39
Kosova Zaferi ve Sultan Murad'ın Şehadeti	40

Bayezid I (1389-1402)	43
Ankara Savaşı.....	44
Fetret Devri.....	45
Mehmed 1 (Çelebi Mehmed) (1413-1421)	45
Murad II (1421-1144 / 1446-1451).....	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
FATİH SULTAN MEHMED VE DÖNEMİ (1451-1481)	48
İlk Saltanatı (1444-1446)	48
Edirne-Segedin Muahedesinin Bozulması ve Varna Savaşı	49
Edirne’de Olaylar Ve II. Murad’ın Tahta Çağrılması	51
Şehzade Sultan Manisa’da	52
İkinci Saltanatı (1451-1481)	52
Bahşiş Meselesi Yüzünden Çıkan Yeniçeri Ayaklanması ve Bazı Askerî Düzenlemeler	53
İstanbul’un Fethi Hazırlıkları.....	54
Rumelihisarı’nın İnşası ve Stratejik Konumu.....	55
Edirne’de Fetih Hazırlıkları.....	56
İlk Küçük Çatışmalar	56
Savaş İlanı ve Mora’ya Yapılan Akınlar.....	57
Edirne’den İstanbul’a Hareket ve Muhasaranın Başlaması.....	57
Gemilerin Karadan Haliç’e İndirilmesi.....	59
İmparatora Son Teslim Çağrısı ve Genel Hücum	60
Osmanlı Ordugâhında Tereddüt – Akşemsedin’in Devreye Girmesi Ve Kuşatmaya Devam	61
Ortodoksluğun İhyası Ve Patrik Seçimi	64
Çandarlı Halil Paşa’nın Azli, Hapsi ve İdamı.....	65
Yükseliş Ve Kalıcı Fetihler Dönemi	66
Mora’da Karışıklıklar	66
Sırbistan Seferleri ve Bu Ülkenin Fethi	67
Fatih’in Son Sırbistan Seferi veBaşarısız Belgrad Kuşatması (1456).....	68
Mora’nın Osmanlı Topraklarına Katılması.....	69
Osmanlılar’ın Ege Denizi’ndeki Harekâtı.....	70
Güney Karadeniz Sahillerinin Osmanlı Hâkimiyetine Girmesi.....	71
Eflak ve Boğdan’ın Osmanlı Devleti’ne Bağlanması.....	73
Bosna – Hersek’in Zaptı.....	73
Arnavutluk’un Alınması	74
Fatih’in İkinci Anadolu Harekâtı.....	75

İki Türk Devleti Karşı Karşıya: Osmanlı – Akkoyunlu.....	77
Karaman İli'nin Kesin İlhakı.....	79
Osmanlı - Venedik Savaşlarının Devamı	79
Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Devleti'ne Bağlanması ve Karadeniz'in Osmanlı İç Denizi Olması	83
Fatih Döneminin Son Seferleri.....	84
Rodos Seferi	85
Fatih'in Son Seferi ve Ölümü	86
Şahsiyeti, Gayesi ve Hayratı	87
Kanun Adamlığı Ve Çıkardığı Kanunlar	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZİRVEYE DOĞRU: II. BAYEZİT VE

YAVUZ DÖNEMİ (1481-1520)	92
Sultan II. Bayezit Dönemi (1481-1512).....	92
Fatih Dönemi Reformlarına Tepkiler	92
İktidar Mücadelesi	93
Saltanat Kavgası: Sultan Bayezid ve Şehzade Cem	94
Cem'in Sürgün Hayatı.....	96
Boğdan Seferi.....	97
Lehistan Seferi.....	98
Osmanlı Memlûk İlişkileri.....	98
Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi.....	99
İspanya'daki Müslümanlara Yardım.....	102
Doğal Afetler	102
Bati'da Savaşların Yeniden Hızlanması	103
Macaristan ile İlişkiler ve Arnavutluk Seferi.....	103
Venedikliler ile İlişkiler	106
Lepanto(İnebahtı)'nın Fethi	106
Modon, Koron ve Navarin'in Alınması.....	107
Venedik Savaşının Haçlı Deniz Seferine Dönüşü.....	108
Safevi Devletinin Anadolu'daki Faaliyetleri ve Şehzade Selim'in Etkisi... 109	
Saltanat Mücadelesinin Başlaması ve Şah Kulu İsyanı.....	110
Sultan Bayezit 'in Tahtan İndirilmesi ve Vefatı.....	114
Yavuz Sultan Selim (1512-1520)	114
İlk İcraatları ve Kardeşleriyle Mücadelesi.....	114
Osmanlı-Safevi Münasebetleri ve Çaldıran Savaşı.....	116

Çaldıran Savaşı Sonrası Gelişmeler	123
Osmanlı-Memlûk Münasebetleri	127
Şeyh Celal İsyamı	130
Sultan Selim'in Son Yılları ve Vefatı	131

BEŞİNCİ BÖLÜM

FIRAT'TAN TUNA'YA CİHAN HÂKİMİYETİ:

KANUNİ DÖNEMİ VE ZİTVATORUK'A KADAR

OSMANLI DEVLETİ (1520-1606)	132
Kanuni Sultan Süleyman Dönemi (1520-1566).....	132
Kanuni Sultan Süleyman'ın Batı Siyaseti	133
Kanuni Sultan Süleyman'ın Doğu Siyaseti	136
Kanuni Sultan Süleyman'ın Kuzey Afrika, Akdeniz ve Hint Okyanusu Siyaseti	137
Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Şehzadeler Meselesi	140
Sultan II. Selim Dönemi (1566-1574)	141
Sultan III. Murat Dönemi (1574-1595).....	144
Sultan III. Mehmet Dönemi (1595-1603)	147
Sultan I. Ahmet Dönemi	150
Sonuç ve Genel Değerlendirme	152

ALTINCI BÖLÜM

ZİRVEDEN İNİŞ VE KLASİK DÜZENİ

DEVAM ETTİRME ÇABALARI (1606-1699).....

Giriş	154
17. Yüzyılda İmparatorluğun Genel Görünümü	160
İsyanlar ve Restorasyon Çabaları (1606-1622).....	162
17. Asrın Trajedisi: II. Osman Vak'ası (19-20 Mayıs 1622).....	163
Buhanlı ve Zorlu Yıllar (1622-1656).....	164
17. Asrın Zirvesi: Köprülülük Dönemi (1656-1683)	166
17. Yüzyılın Siyasî ve Askerî Gelişmeleri (1606-1683)	168
Doğu Sorununun Kesin Çözümü: Safevîler'le Kasrîşirin Antlaşması.....	168
Batıda Bitmeyen Hesaplaşma: Osmanlı-Habsburg Münasebetleri.....	171
Venedik Cumhuriyeti'yle Münasebetler ve Girit'in Fethi	174
Kuzeydeki Güçlenen İki Hasımla Mücadele: Lehistan ve Rusya.....	177
“Dost” Devletlerle Münasebetler: Fransa, İngiltere ve Hollanda.....	180
Zirveden Düşüş ve Tutunma Çabaları (1683-1700).....	182
Merzifonlu'nun Büyük Kumarı: II. Viyana Kuşatması (1683).....	182

Kutsal İttifakla Yıpratıcı Uzun Savaşlar (1684-1699)	186
Zorlu Bir Asrın Dramatik Kapanışı: Karlofça ve İstanbul Antlaşmaları (1699-1700).....	195
Sonuç ve Genel Değerlendirme	199

YEDİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA VE BALKANLARDA TUTUNMA ÇABALARI:

NEO KLASİK DÖNEM (1699-1774)	200
Giriş	200
Kuzeyde Yeni Rakip: Osmanlı-Rus Savaşı ve Prut Antlaşması (1710-1711).....	201
Bati'da Savaş: Osmanlı-Avusturya/Venedik Savaşı ve Pasarofça Antlaşması (1714-1718)	204
Doğu'da Yeni Savaş: Osmanlı-İran Savaşları (1723-1746).....	207
III. Ahmed Dönemi Osmanlı-İran Savaşları (1723-1730)	209
I. Mahmud Dönemi Osmanlı-İran Savaşları (1730-1746)	211
Bati'dan Yeniden Başlayan Savaşlar: Osmanlı-Rusya/Avusturya Savaşları ve Belgrad Antlaşması(1736-1739).....	218
Barışın Bozulması ve Büyük Düşüş: Osmanlı-Rus Savaşı ve Küçük Kaynarca Antlaşması (1768-1774).....	221
Sonuç ve Genel Değerlendirme	226

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

KLASİK DÖNEM OSMANLI

DEVLET ANLAYIŞI: MERKEZ TEŞKİLATI.....	229
Giriş	229
Osmanlı Devlet Anlayışı	232
Osmanlı Padişahı.....	234
Tahta Geçiş (Cülûs/Veraset).....	237
Osmanlı'da Hâkimiyet	239
Saray Teşkilatı	242
Ordu Teşkilatı.....	244
Divân-ı Hümâyûn	246
Divân-ı Hümâyûn'un Yetkileri.....	248
Divânihâne	249
Divân-ı Hümâyûn'un Toplantı Günleri	251
Divân-ı Hümâyûn Toplantılarında İşleyiş ve Teşrifat	252

Divân-ı Hümâyûn'un Üyeleri	254
Veziriazam (Sadrazam)	254
Vezirler	255
Kazasker	256
Nişancı.....	257
Defterdâr.....	258
Divân-ı Hümâyûn'un Hizmetlileri.....	259
Reisülküttâb	260
Çavuşbaşı.....	260
Büyük ve Küçük Tezkireci	261
Kapıcılar Kethüdası.....	261
Divân-ı Hümâyûn Kalemleri	262
Sonuç ve Genel Değerlendirme	263

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI TOPLUM YAPISI	265
Giriş	265
Askeri Sınıf.....	267
Saray Üst Sınıfı (Padişah ve Ailesi)	267
Seyfiye	268
İlmiye	269
Kalemiye (Memurlar).....	270
Reaya.....	272
Millet Sistemi'ne Göre Reaya	272
Müslümanlar.....	276
Gayrimüslimler (Zimmiler ve Müstemenler).....	279
Hristiyan Ortodokslar.....	282
Ermeniler	283
Diğer Hristiyan Topluluklar.....	285
Yahudiler	286
Yerleşim Birimlerine Göre Reaya	288
Şehirliler.....	289
Köylüler	290
Konargöçerler.....	292
Muaf ve Müsellem Reaya.....	294
Sonuç ve Genel Değerlendirme	295

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNDE ARAZİ,

TAHRİR VE TIMAR SİSTEMİ.....298

Arazi Taksimatı.....298

Öşrî Topraklar 298

Harâcî Topraklar.....299

Arz-ı Memleket.....299

Osmanlı Devleti'nde Arazi Taksimatı.....300

Mülk Arâzi (Arâzi-i Memlûke).....300

Mîrî Arâzi (Arâzi-i Emîriyye, Arâzi-i Memleket).....301

Vakıf Arâzi (Arâzi-i Mevkûfe).....303

Metruk Arâzi (Arâzi-i Metruke).....303

Mevat Arâzi (Arâzi-i Mevât).....303

Timar Sisteminin Tarihçesi 304

Osmanlı Timar Sistemi 305

Dirliğin Mahiyet ve İntikali 306

Timarlı Sipahinin Statüsü.....307

Dirlik Çeşitleri.....308

Devlet, Sipahi ve Reaya.....312

Timar tevcihleri.....314

Malikâne-Divânî Sistemi.....316

Osmanlı Devleti'nde Tahrir ve Tahrir Defterleri.....316

Timar Sisteminin Bozulması 318

Avrupa Feodal Sistem İle Timar Sisteminin Mukayesesi.....321

Sonuç ve Genel Değerlendirme 324

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI MALİYESİ VERGİ SİSTEMİ

VE EKONOMİK DÜZEN.....327

İslâmiyet'ten Önce Türk Devletlerinde İktisadî Hayat.....327

İlk Türk İslâm Devletlerinde Ekonomik Hayat.....328

Osmanlı Mali Sistemi ve İşleyişi.....331

Defterdar 331

Mâliye Görevlileri 333

Mâliye Kalemleri 335

Bütçeler 337

Hazine.....339

Tek hazineli dönem 339

Çok Hazineli Dönem 341

Vergiler	342
Şer'î vergiler.....	343
Öşür	343
Cizye	344
Haraç	344
Örfî Vergiler	344
Narh Sistemi ve Fiyatlandırma	348
Gelir kaynakları ve İdaresi	349
Tımar sistemi.....	350
Mukataa sistemi.....	350
Mâlikâne Sistemi	351
Osmanlı Mâliyesinde Borçlanma ve Borç İdaresi.....	352
İç borçlanma	352
Dış Borçlanma.....	353
Ticaret.....	354
Genel Değerlendirme	355

BEŞİNCİ BÖLÜM

OSMANLI ASKERİ TEŞKİLATI VE DONANMA.....	358
Klasik Dönem Osmanlı Ordusu	358
Akıncılar	362
Yaya ve Müsellem Teşkilatı	363
Kapıkulu Ocakları	363
Acemi Oğlanları Ocağı.....	364
Yeniçeriler	365
Yeniçeri Ocağının Bozulması	366
Yeniçeri Kışlaları ve Teşkilat Yapısı.....	367
Cebeci Ocağı.....	368
Topçu Ocağı.....	369
Top Arabacıları Ocağı.....	370
Humbaracı Ocağı.....	370
Lağımçı Ocağı.....	371
Kapıkulu Süvarileri (Altı Bölük Halkı)	371
Tımarlı Sipahiler.....	373
Levend, Sarıca-Sekbanlar	375
Deliler, Azebler, Martoloslar	376
Geri Hizmet Birlikleri	376
Özet: Klasik Dönem Osmanlı Ordusu	377

Osmanlı Denizciliği Ve Donanma	378
Kuruluştan 18. Yüzyıl Sonuna Kadar	
Osmanlı Denizciliğine Genel Bir Bakış	378
Osmanlı Tersaneleri ve Tersane Teşkilatı	385
Donanma ve Tersane Ricali	387
Tersane Ricali ve Tersane Halkı	389
Osmanlı Gemileri	389
Özet: Osmanlı Denizciliği ve Donanma	391

ALTINCI BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE İLMIYE, EĞİTİM, ADLİYE VE VAKIF TEŞKİLATI .....

Osmanlı İlmiye Teşkilatı	393
İlmiye Sınıfının Tanımı, Özellikleri, Tarihi Köken ve Devirleri	393
İlmiye Sınıfının Üstünlüğü, İmtiyazları ve Bazı Meseleleri.....	396
Osmanlı İlmiyesinin Teşkilât Yapısı	397
İlmiyede Düzenin Bozulması ve Problemler	400
Başlıca İlmiye Mensupları ve İlgili Kurumlar.....	402
Şeyhülislam ve Bab-ı Meşihât	402
Kazaskerlik ve Teşkilat Yapısı	404
Nakibü'l-eşrâf	407
Padişah Hocaları (Hace-i Sultani).....	408
Müneccimbaşı	408
Hekimbaşı	408
Osmanlılarda Adli Teşkilât, Kadı ve Mahkeme.....	409
Osmanlı Kadısı Kimdir?	411
Osmanlı Kadısının Görevleri	414
Osmanlı Medreseleri Ve Müderrisler	416
Osmanlı Medreseleri	416
Osmanlıda Müderrisler.....	420
Osmanlıda Vakıflar	423
Vakfın Tanımı ve Genel Bilgiler.....	423
Vakıfla İlgili Kavramlar	424
İslamiyet ve Vakıf.....	425
Hukuki Açıdan Vakıflar	426
Vakfın Çeşitleri	427
Kuruluş Maksadına Göre Vakıflar	429
Sonuç ve Genel Değerlendirme	433
KAYNAKÇA	435